

Demokrasinin Performans İmkânı Olarak Çoğulculuk (2)*: Anthony H. Birch'te Siyasal Plüralizm

Hüseyin Bal

Yrd. Doç. Dr. | Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

liberal düşünce, Yıl 18, Sayı 69-70, Kiş-Bahar 2013, s. 133-155

Giriş

Bugün demokrasinin en çok rağbet gören ve en çok yayılma istidadı gösteren siyasal yönetim olduğuna dâir iddia ve bunun bu şekilde devam edeceğine dâir öngörüler siyasal yazında hayli geniş bir yer işğâl etmektedir. Bu iddialara egemen olan söylem, bugün demokratik yönetim fikrinin her zamankinden daha çok popülariteye ulaşmış olduğu, 20. Yüzyıl'ın yeni bin yıla bıraktığı en önemli miraslardan biri olarak demokrasinin yegâne meşru yönetim sistemi olarak telâkki edildiği, zaten önüne konan “global”, “kozmopolitan”, “uluslararası” ve “uluslarüstü” gibi nitelemelerin de bunun bir göstergesi olduğu ve bunun genel, kararlı ve düzenli bir süreç olarak bu şekilde devam edeceği şeklindedir.¹

Demokratikleşme olgusu olarak adlandırılan bu süreci “dalga” metaforu ile gündeme getiren meşhur siyaset bilimci Samuel P. Huntington'a² göre, ilk uzun dönemli demokrasi dalgası 1820'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde erkek nüfusun büyük bir oranına oy hakkı verilmesiyle başlamış ve neredeyse bir yüzyıl boyunca meyvesini vermeye devam etmiştir. Nitekim bu dönemde 29 ülke demokrasiye geçmiştir. Ancak, İtalya'da Mussolini'nin 1922'de iktidara gelmesi, “ters dalga” niteliğinde bir etki yaparak, bu ilk demokratikleş-

* Yazının birinci bölümü, *Liberal Düşünce* dergisinin 67. sayısında (Yaz 2012) yayınlanmıştır.

1 Holden, Barry (Ed.), *Global Democracy: Key Debates* (Florence, KY, USA: Roudledge, 1991), Introduction, s. 1-14.

2 Huntington, Samuel P., “Üçüncü Demokrasi Dalgası”, *Siyasal & Sosyal Teori*, Der., Atilla Yayla, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993, s. 80 – 99.

me dalgasını geriletmiş ve 1942 yılına kadar dünya üzerindeki demokratik devletlerin sayısını 12'ye düşürmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın, müttefiklerin zaferiyle sonuçlanması, ikinci bir demokrasi dalgası başlatmış ve 1962 yılına gelindiğinde, demokratik rejimle yönetilen ülke sayısı 36'ya yükselmiştir. Ancak, bu dalga da kendi ters dalgasını yaratmış ve 1960 – 1975 yılları arasında demokratik ülke sayısı 30'a gerilemiştir. 1974 ile 1990 yılları arasında en azından 30 ülkenin demokrasiye geçişi ise modern dünya tarihinde demokratikleşmenin üçüncü dalgasını teşkil etmektedir. Ayrıca, bu dalgalara bir de 2010'da Arap Dünyası'nda patlak veren ve hâlen devam etmekte olan olaylar dizisinden hareketle “Arap Baharı” adı verilen olguyla gündeme gelen “dördüncü demokrasi dalgası” eklendiğinde, demokrasinin küresel düzeyde yaygınlığına dâir söylemlerde haklılık payı bulunduğu ortaya çıkacaktır.

Ancak, demokratik yönetimin başarı ve bekâsı hakkındaki bu iyimserlik çok yakın tarihe kadar çokları tarafından paylaşılmamakta ve pek terennüm edilmemekteydi. Pek de uzak olmayan bir geçmişte siyasal gözlemciler, demokratik yönetimin geleceğine ilişkin olarak kötümser gözlem ve mülâhazalarda bulunmuşlar, hayli karamsar bir tablo çizmişlerdir. Meselâ Willy Brand görevinden ayrılmadan önce şu gözleminde bulunmuştur: “Batı Avrupa'da demokrasinin sâdece 20 ya da 30 yıllık ömrü kalmıştır. Ondandır diktatörlük-lüğün kuşatması altına girecektir; diktanın politbüro veya cunta eliyle gelmesi durumu değiştirmeyecektir.” Bir İngiliz üst bürokrat da şunu ifade etmiştir: “Şâyet İngiltere mevcut enflasyon ve depresyon sorunlarını çözemese –ki çözemeyecekmiş gibi gözüküyor-, parlamenter demokrasi sonunda diktatörlükle yer değiştirecektir.” Yine Japonya'dan Takeo Miki resmî görevine geldiği ilk günde şu uyarıyı yapmıştır: “Temel reformlar yapılmadığı ve halkın siyasete güven duyması sağlanmadığı takdirde, Japon demokrasisi çökecektir.”³

Bu ve benzeri yaklaşımların tasvir etmekte olduğu sosyo-politik ortam, sivil düzenin dağılması, sosyal disiplinin bozulması, liderlerin yetersizliği ve bütün bunların sonucu olarak vatandaşların sisteme yabancılaşmasıydı. Bütün bu şartlar altında, sanayileşmiş ülkelerin çoğunun mevcut imkânlarla bu olumsuzlukların üstesinden gelemeyecekleri düşünülmekte ve sonuçta siyasal sistem olarak Amerikanın Vietnam'laşması ve İngilterenin İtalyalaşması öngörülmekteydi. Demokrasinin geleceğiyle ilgili bu kötümserlik, ekonomik durumun geleceği hakkındaki kötümserlikle birleştiğinde, tablo daha da vahim bir hâl almaktaydı.

3 Bkz. *New York Times*, Ekim 7, 1974, p. 12; Geoffrey Barraclough, “The End of an Era”, *New York Review of Books*, Haziran 27, 1974, p. 14. Aktaran, Crozier, Michel J., Samuel P. Huntington ve Joji Watanuki, *The Crisis of Democracy, Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*, New York University Press, USA, 1975, s. s. 2.

Crozier, Huntington ve Watanuki,⁴ yukarıda sözü edilen kötümser tablonun demokratik yönetim biçimine yöneltilen üç tip meydan okumadan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Bunlardan birincisi, *bağlamsal* meydan okumalardır. Bunlar demokratik yönetimlerin hâricî çevrelerinden kaynaklanırlar ve aslında demokratik yönetimin işlerliğinin direkt bir ürünü değildirler. İkinci tip meydan okuma, *sosyal yapı ve siyasal trendlerden* gelmektedir. Bunlar, demokratik yönetimlerin kendi toplumlarının sosyal gelişme ve siyasal dinamiklerinden kaynaklanan diğer ciddi problemlerle birleştikleri dönemlerde çok etkili olabilirler. Bunlar arasında, toplumun bozulmasından ve demokratik yönetimlerin “tekelci kapitalizm”in hizmetine girmiş olmasından bahisle, demokrasinin bunun üstesinden gelme konusundaki yetersizliğinden şikâyet eden aydın grupları ve diğer toplumsal grupların “muhalefet kültürü” yer alır. Keza, “sosyal değerlerdeki değişimler”i de bu gruba dâhil etmek gerekir. Nitekim son dönemlerde, maddiyatçı eğilimler taşıyan çalışma biçiminden ve toplulukçu-halkçı bakış açılarından sıyrılıp kişisel tatmini, boş zamanı, âit olma duygusunu ve entelektüel-estetik tatmini öne çıkaran bir değer değişmesi yaşanmıştır. Bu yeni kültür ve değerlerle yetişen nesiller siyasal liderlere güvenmemekte, siyasal kurum ve süreçlere şüphe ile bakmaktadır. Sonuç olarak siyaset bilimcilerin siyasal ilgisizlik (political apathy) olarak adlandırdığı durum genel ve yaygın bir trend hâline gelmektedir. Doğal olarak, bu ilgisizlikten demokratik siyaset de nasibini almaktadır. Bugün demokrasilerin karşılaştığı “temsil krizi”ni de bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Nihâyet, demokratik yönetim biçiminin karşılaştığı üçüncü tip –ve belki de en önemli– meydan okuma, direkt demokratik işleme tarzından kaynaklan meydan okumalardır. Başka bir ifadeyle, bunlar demokratik yönetim biçimine özgü olan *doğal* (intrinsic) meydan okumalardır. Demokratik yönetim, kendi kendini idame ettiren ve doğruluğu kendinden menkûl kusursuz bir düzen içinde işlemez. Aksine demokrasi, bazı hâricî etkenler tarafından kontrol edilmediği takdirde, sonuçta demokratik düzenin altını oyacak olan birtakım güç ve eğilimlerin oluşmasına izin verecek tarzda işler. Böyle işlemesi, “demokrasinin yumuşak karnı” olarak bilinir ve demokrasinin geleceği ile ilgili kötümser yaklaşımların da temelini oluşturur.

Demokrasinin bu yumuşak tarafından kaynaklanabilecek olumsuzlukları gidermeye ve performansını artırmaya yönelik bir öneriler demeti olan çoğulculuk, en güçlü ifadesini, aralarında Anthony H. Birch’in de bulunduğu liberal düşünürlerin eserlerinde bulmuştur.

4 Crozier, Michel J., Samuel P. Huntington ve Joji Watanuki, *The Crisis of Democracy, Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*, New York University Press, USA, 1975, s. 1-10).

Anthony H. Birch'te Çoğulculuk

Anthony H. Birch⁵ çoğulculuğu “kesimler veya gruplar arası ihtilâfların siyasa oluşturma üzerindeki etkisi ile ilgili Amerika’da ortaya çıkmış bir teori” şeklinde tanımladıktan sonra bu kavram hakkında üç genel tespitle işe koyulur. Tespitlerden birincisi, çoğulculuğun siyasal tartışmalarda özellikle 1950’li ve 1960’lı yıllarda merkezî bir rol oynamış önemli bir gündem konusu olmasına rağmen, son dönemlerde bu rağbet ve popüleritesinin hayli eksildiği; ikincisi, çoğulculuğun genellikle Amerikan sağı tarafından şekillendirilmiş olan bir kavram olmak itibarıyla, sağ siyasete daha yakın durduğu, sonuncusu ise bu kavramın kullanımının Amerika’dan diğer ülkelere yayılmış olması nedeniyle, bir “Amerikan entelektüel ihracı” sayılması gerektiğidir.⁶

Çoğulculukla ilgili ilk tespitlerini bu şekilde yaptıktan sonra kavramın analizine geçen Birch’in iki tür çoğulculuk öngördüğü anlaşılıyor. Kendisi bunlardan ilkinde “bölgesel çoğulculuk”, diğerine ise “baskı grubu çoğulculuğu” adını veriyor.

Bölgesel Çoğulculuk

Birch, bölgesel çoğulculuk (buna coğrafî çoğulculuk da denebilir) konusunu ele aldığı “Amerikan Düşüncesinde Bölgesel Çoğulculuk” alt başlığı altında kavramla ilgili tarihsel çözümler yapar. Daha çok R. A. Dahl’ın analizlerinin etkisi altında yazdığını ifade ettiği⁷ bu bölümde, ağırlıklı ünlü Federalistlerden Madison ve Hamilton’un düşüncelerine yer verir. Dolayısıyla burada bu düşünürlerin fikirlerini biraz açmak gerekmektedir.

Bu düşünürlerden Madison⁸, Amerikan sistemini açıklarken iki temel noktaya işaret etmiştir. Birinci olarak, halkın tüm güç, yetki ve iktidarı tek bir siyasal örgütlenmeye devrettiği tek bünyeli bir cumhuriyette, bunların istismar ve sûiistimâlinde korunmak için devlet ayrı ve belirli organlara ayrılmıştır. Karma yapıları Amerikan cumhuriyetinde ise halkın temsil ettiği kudret önce ayrı ayrı iki devlet sistemi arasında bölünmekte, sonra da bunların her birine düşen pay ayrı ayrı organlara verilmektedir. Böylece halkın hakları

5 Birch, Anthony H., *Concepts and Theories of Modern Democracy*, Florence, KY, USA: Routledge, 1993. Bu makalede, Birch’in çoğulculuk hakkındaki düşünceleri, kendisinin bu eseri temel alınarak analiz edilecektir.

6 a.g.e., s., 177.

7 Aynı yer.

8 Hamilton, A., J. Madison ve J. Say, *Anayasa Üzerine Düşünceler, Federalistlerin Makalelerinden Seçmeler*, Çev. Mümtaz Soysal, Türk İlimler Derneği Yayınları, İstanbul, 1962, s. 29-30.

çifte teminat altına alınmış olmaktadır. Muhtelif devletler birbirlerini denetleyecekler, aynı zamanda her biri de kendi kendini denetleyecektir.

İkinci olarak, bir cumhuriyette toplumu sâdece yönetenlerin zulmünden korumak yetmez; ayrıca toplumun bir kesimini, diğer kesimin yapabileceği haksızlıklardan korumak da gerekli ve önemlidir. Farklı sınıflara mensup vatandaşların doğal olarak farklı menfaatleri olacaktır. Toplumun çoğunluğu ortak bir menfaatte birleşmişse, azınlığın hakları güven ve teminat altında değil demektir. Bu olumsuz durumdan sakınmanın ancak iki yolu olabilir: Biri, toplum içindeki çoğunluğa –yani toplumun kendisine– bağlı olmayan bir irade, öbürü de, toplumu ayrı ayrı kavramlara göre tanımlanmış vatandaşlardan oluşturarak, bütün içinde haksızlık edecek bir çoğunluğun çıkmasını –imkânsız değilse bile– pek az muhtemel kılmak. Birinci yol, irsi veya kendi kendini tâyin ettirmiş bir otoritenin bulunduğu sosyal-siyasal sistemlerde cârî olup, en iyi ihtimâlle iğreti bir tedbir/emniyet olabilir. Çünkü topluma bağlı olmayan, toplum tarafından kontrol edilmeyen bir gücün her zaman mutlaka azınlığın haklı menfaatlerini savunacağına herhangi bir garantisi yoktur; bu kudret azınlığın haklarını savunabileceği gibi çoğunluğun haksız görüş ve tercihlerini de savunabilir. Bu tarzların her ikisi de önünde sonunda muhtemelen hem azınlıkların hem de çoğunluğun aleyhine döner. Bu nedenle ikinci yol, (daha esen ve sâlim bir yol izlenimi vermekte olan) Birleşik Devletler’in federal cumhuriyet sistemidir. Bu sistemde bütün otorite toplumdan kaynaklanacaktır. Toplumun kendisi bu otoriteye bağlı kalmakla birlikte, o kadar çok kısımlara, çıkarılara ve sınıflara bölünmüş olacak ki, çoğunluğun menfaat terakümü, fertlerin veya azınlığın haklarını pek az tehlikeye sokabilecektir.

Madison grupları “hizip” (fraction) olarak adlandırmaktadır. Madison’a göre grup, diğer vatandaşların haklarına ve halkın menfaatlerine aykırı olmak, ortak bir haz veya menfaat güdüsüyle birleşen ve harekete geçen, toplumun azınlığını veya çoğunluğunu oluşturan vatandaşlar topluluğudur. Madison grupların temelden bozuk, kötü ve bencil olduğuna inanmaktadır. Bunların ortaya çıkışlarının engellenmesinin mümkün olmadığını söyleyen Madison, etkilerinin azaltılabilmesi için gruplar arası rekabet ortamının oluşturulmasını ve bu çerçevede özenle tasarlanmış bir denetim ve denge sisteminin tesis edilmesini önermektedir.⁹

Madison’a göre hizip, “ister azınlık, isterse çoğunluk olsunlar, ortak bir dürtünün veya diğer vatandaşların çıkarlarına ve topluluğun müterakim ve

9 Atalay, Esra, “Baskı Gruplarının Doğuşu ve Teorik Temelleri”, *İzmir Barosu Dergisi*, Yıl, 55, S. 4., Ekim 1990, s. 85. Baskı Gruplarıyla İlgili Teorik Yaklaşımlar, Tipolojileri, Türkiye’de Baskı Grupları içinde, xa.yimg.com/kq/groups, Erişim tarihi, 07.19.2012.

dâimî çıkarlarına aykırı bir çıkarın bir araya getirerek harekete geçirdiği belli bir sayıdaki vatandaşlar topluluğu” olarak tanımlanır. Hizbin oluşmasına etki eden faktörler, mülkiyetin eşitsiz dağılımı ve insan doğasının ve gruba özgü kanaâtlerin farklılık göstermesidir. Hiziplerin oluşması engellenemez; varlıkları kaçınılmazdır. Çünkü var oluşlarının temeli olan özgürlük yok edilemez; ayrıca, herkesin aynı şeyi düşünmesini, aynı şeylere inanmasını ve aynı çıkarlara sâhip olmalarını sağlamak da mümkün değildir. Bu nedenle çoğunluk sultanının önüne geçmek için hiziplerin etkileri kontrol edilmelidir. Madison, tam demokratik yönetimin üstünde büyük bir cumhuriyetten yanadır. Çünkü cumhuriyet, vatandaşları farklı kavramlara göre tanımlanmış küçük gruplara böler ve kamuoyunu âkil bir elitler topluluğunun filtresinden geçirerek sağlıklı oluşmasını sağlar. Hiziplerin etkisi ancak bu şekilde kontrol edilebilir.¹⁰

Amerikan eyaletlerinin zayıf bir konfederasyondan federal bir birliğe dönüştürülme önerisini destekler tarzda fikir beyan eden bu düşünürlerin Birleşik Devletler’deki ilk çoğulcu figürler olduğunu ileri süren Birch, bu iki düşünürün ele aldıkları konuları dört ampirik hipotez, bir normatif öneri ve bir sonuç hâlinde özetler. *Ampirik hipotezler* şunlardır:

- Politikacıları motive eden şey fedakârlık veya kamu yararı ile alâkalı endişeler değildir. Aksine, politik şahsiyetler güç/gövde gösterisi yapmaktan veya iktidar icra etmekten zevk alırlar ve şartlar imkân verdiği ölçüde bunu maksimize etmeye çalışırlar.
- Toplum içinde çıkar çatışması kaçınılmazdır; bu da zorunlu olarak fraksiyon/hizip kavgalarının ortaya çıkmasına yol açacaktır.
- Başkaları tarafından kontrol edilmedikleri takdirde, toplum içindeki hizipler, kendi çıkarlarını başkalarının aleyhine maksimize etmeye çalışacaklardır.
- Kuvvetle muhtemeldir ki, hizipleri temsil ve idare edecek olan siyasal figürler, son tahlilde iktidarlarını kendi gruplarının çıkarlarını gözetmek için kullanacaklardır.¹¹

Madison ve Hamilton, bir grubun diğer grupları tahakküm altına almasının, baskı altına alınan grup açısından hak mahrumiyetine yol açacağını düşündüklerinden, yönetim sisteminin, herhangi bir grubun diğerlerini tahakküm altına alma ihtimâlini en aza indirecek şekilde organize edilmesi gerektiğini önermişlerdir. Bir başka ifadeyle, Birch’e göre, bu iki düşünürün Amerikan siyasal sistemi için sundukları *normatif öneri*, bir grubun diğerini veya diğerlerini baskı altına almasını önleyecek bir sistemin tesis edilmesidir.

2 <http://www.unet.brandeis.edu/~woll/pol14b3.htm#23>. Madison, Fed 10. Erişim tarihi, 07.19.2012.

2 Birch, *a.g.e.*, 177-178.

Böyle bir sistem tesis etmek için Hamilton ve Madison'ın ulaştıkları *sonuç* ise şudur: Öncelikle yapılması gereken şey, hiziplerin sayısını çoğaltmak ve çeşitlendirmektir. Bu, bir hizbin hâkim konum elde etme tehlikesini büyük oranda bertaraf edecektir. O hâlde, bu çokluğun sağlanması için, on üç eyaletin federal birliğe katılması elzemdir. Yazar burada Madison'ın bununla ilgili olarak *Federalist*'teki yukarıda zikredilen önerisine atıfta bulunur: (Böyle bir yapıda) “toplum o kadar çok kesim, çıkar ve sınıfa bölünecektir ki, çoğunluğun birleşmiş ortak çıkarları, bireylerin veya azınlıkların haklarını neredeyse hiç tehdit edemeyecektir.”¹²

Birch, bölgesel çoğulculuk konusunu kapatmadan önce ünlü bir Güney’li politikacı olan Calhoun’un görüşlerine yer verir. Başta A. Tocqueville ve Amerikan siyasi sisteminin “Kurucu Babaları” olmak üzere, birçok siyasi düşünür gibi Calhoun da sayısal çoğunluğun baskıcı bir yönetime yol açabileceğinden endişe duymaktaydı. Mesele, eğer ülkedeki çoğunluk kafasına eseni veya canının istediğini yapmaya kalkışırsa, azınlığın haklarını kanunî güvence altına almanın yollarını bulup ortaya çıkarmaktı. Kurucuların bu mesele ile ilgili olarak geliştirdikleri formül, yukarıda Hamilton ve Madison’ın görüşleri anlatılırken değinilen çözümlere ilâveten, Federal iktidar üzerinde katı, sert ve kesin tahditler koymak ve bir Haklar Bildirgesi vücuda getirmekti. Bu tedbirleri de yetersiz bulan Calhoun’un sorunla ilgili olarak ileri sürdüğü çözüm, siyaset bilimi literatüründe önemli bir yere sâhip olan ve bugün de kendisiyle birlikte anılmakta olan meşhur “örtüşen çoğunluk” (concurrent majority) doktriniydi. Buna göre, eğer ülkedeki önemli bir azınlık, özellikle de bir eyalet hükümeti, Federal Hükümet’in yetkilerini aştığına ve kendi hakkına tecavüz ettiğine inanırsa, bu aşırı yetki kullanımını veya yetki aşımını anayasaya aykırı sayıp, onu veto etme hakkına sâhip olacaktı. Eyalet hükümetlerine uygulandığında, bu teori bir eyaletin yetki alanı içindeki bir Federal kanunun veya kararın “geçersiz sayılması” hakkını akla getirmekteydi.¹³ Demek ki, Calhoun’a göre temsilî hükümet ancak “örtüşen çoğunluklar” prensibine bağlı kaldığı takdirde coğrafî azınlıkların çıkarlarını koruyabilecektir. Birch, Calhoun’un bu görüşünün çeşitli düzenlemeler yoluyla Birleşik Devletler Anayasası tarafından da bir ölçüde benimsendiğini belirtmektedir. Bu düzenlemelerden biri, her bir eyaletin senatoda eşit temsilini öngören anayasal kural, diğeri ise herhangi bir anayasal tashih işleminin kabûl edilebilmesi için eyaletlerden en az dörtte üçünün muvafakatini şart koşan maddedir.

Öte yandan Calhoun’a göre örtüşen çoğunluk prensibi, siyaset sosyoloji-

12 Hamilton, A., J. Jay ve J., *The Federalist*, New York: The Colonial Press, 1901, s. 46. Zikreden, Birch, a.g.e., s., 178.

2 Rothbard, Murray N., “Devletin Anatomisi”, Çev., Mustafa Erdoğan, *Liberal Düşünce*, Sayı 36, Güz 2004, s. 267-284.

sinin temel konularından olan çıkar grupları rekabeti ve siyasal bütünleşme gibi meseleler açısından da önemli fonksiyonlar ifa edecektir. Meselâ, çatışan çıkarların uyuşması için uzlaşma prensibi temel bir gereklilik olduğuna göre, ancak örtüşen çoğunluk ilkesine riayet eden bir hükümet toplumu bir arada tutmayı başarabilecektir. Sayısal çoğunluk prensibine göre işlemekte olan bir siyasal sistemde, siyasal hayat kaçınılmaz olarak iktidarın kaynak ve imtiyazlarını ele geçirmek için biteviye yarışan iki büyük gruba/hizbe/partiye bölünecektir. Bu durum siyasal ortamın ısınması ve siyasal rekabetin kızışması sonucunu doğuracağından, taraflar rakip veya muhalif partiye güçlü bir antipati duygusu beslemese bile, en azından kendi partilerine adanmışlık derecesinde çok güçlü bir bağlılık duygusuyla bağlanacaklardır. Kendini koruma güdüsü ve gücü olan her bir çıkar çevresinin seçim öncesinde yapmış olduğu iktidar yatırımından mütevellit masrafları çıkarma çabası gibi faktörlerin etkisiyle kızışan siyasal rekabet ortamında partiye adanmışlık, ülkeye adanmışlığın önüne geçer ve ondan daha fazla önem kazanır. Bu durumda, örtüşen çoğunluklar prensibine itibar edildiği ve işlerlik kazandırıldığı takdirde, her bir çıkar çevresi, kendi servet ve refahının ancak başkalarınıninkilere saygı gösterilmesiyle korunabileceğini ve saygıya mazhar olabileceğini anlar.¹⁴

Birch'e¹⁵ göre sonuç olarak Calhoun'un verdiği mesaj temelde şuydu: "Örtüşen çoğunluklar" prensibi uzlaşma yoluyla yaygınlaştırılmalıdır ki, Kongre'de sayısal çoğunluğu elinde bulunduran grup hiçbir zaman gücünü, bazı eyaletleri huzur ve esenlikleri açısından hayatî olan birtakım haklardan mahrum edecek düzenlemeler yapmada kullanmasın.

Baskı Grubu Çoğulculuğu

İnsanların siyasal amaçlarına daha kolay ve etkin bir şekilde ulaşmak için insanlık tarihinin çok erken dönemlerinden beri örgütlü gruplar oluşturdukları bilinmektedir. Meselâ İngiltere'de 17. Yüzyıl'dan beri parlamenter faaliyetler yürütmek için organize edilmiş gruplara rastlamak mümkündür. O dönemde *hizip* veya *fraksiyon* olarak adlandırılan grupların kraliyet nazarındaki imajları genellikle olumsuz olmuştur. Çünkü bunların krala ve kraliyet ailesine karşı bir komplo hazırlığı içinde oldukları, tahtı devirmek için türlü entrika ve dolaplar çevirdikleri düşünülmekteydi. Bununla birlikte kralların da, halk kitlelerinden güvenilir sempatizan grupları oluşturmaya çalıştıkları bilinmektedir. Üstelik bunun çok tâze örnekleri de vardır. Hatırlanacağı gibi, Orta-

² Slaughter, Cynthia, *Calhoun and Concurrent Majority: An Analysis of Conflict*, (Texas Üniversitesi'ne sunulmuş ve kabul edilmiş olan bir master tezi), Texas Tech University, 1978, s. 34-35.

¹⁵ Birch, *a.g.e.*, 178.

doğu'da yakın dönemde meydana gelen ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan olaylar dizisinde Hüsnü Mubarek'ten Muammer Kaddafi'ye ve Beşar Esed'e kadar tüm liderler, kendilerine bağlı halk kitlelerinden örgütlü gruplar oluşturmalarını ve mücadelelerini bu şekilde yürütmelerini istemişlerdir.

Grupların bazıları kısa ömürlü, bazıları nispeten daha uzun ömürlü olabileceği gibi bazıları da diğerlerine oranla daha faal ve etkili olabilmektedir. Siyaset sosyolojisi açısından burada asıl önemli olan nokta, grupların siyasal iktidarı etkilemek gibi çok temel bir fonksiyonu yerine getiriyor olmalarıdır. Az veya çok örgütlü insan grupları/birlikleri, siyasal iktidar üzerinde, bireylerin tek başına sâhip olduğundan çok daha fazla bir etkiye sâhiptirler. Kısaca, *baskı grubu çoğulculuğu* kavramına göre, toplumun tüm kesimleri sıkı bir şekilde örgütlendikleri takdirde, hükümet politikalarını etkileme gücüne ve kapasitesine sâhiptirler. Çünkü hükümet politikalarının genel hatları, gruplar arasında cereyan eden pazarlık ve uzlaşma süreçleri sonucunda belirlenir. Burada devletin görevi, tıpkı bir hakem gibi, gruplar arasında eşit mesafede durarak, eşit şartlarda rekabeti öngören kuralların ihlâl edilmesini önlemektir.

Siyasal hayatta belli çıkarları paylaşan örgütlü gruplar arasında devletin tarafsız hakemliğinde bir rekabetin varlığı, çoğulcu model özelliği taşıyan liberal demokrasilerde en temel argümanlardan biridir. Sosyo-politik hayatta böyle bir rekabet vardır var olmasına ama bunun olması çoğulculukla ilgili olarak sunulan tüm önerme ve varsayımların kabul edilmesini zorunlu kılar mı? Bu konuyla alakalı birtakım ciddi problemler vardır. Akla gelen ilk problemlerden biri, grupların nasıl iş görecekları ve ne derece etkili olacaklarına dâir tartışmadır. Başka bir ifadeyle, belli çıkarların peşinde koşan bazı gruplar siyasal karar mekanizmalarında kolayca yer alabilir ve buralarda çok etkili olabilirken, diğerlerinin buralara girmeleri ve etkili olabilmeleri imkânsız değilse bile aşırı zordur. Bu nedenle de ya taleplerinden (çıkartlarını savunmaktan) vazgeçme ya da alışlageldik hak talep etme yöntemlerinin dışına çıkma seçeneklerinden birini kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Bu realite, şu soruyu önemli kılmaktadır: Örgütlü çıkarları savunmak, çoğulcuların ileri sürdükleri gibi, demokrasiyi güçlendirir mi veya en azından sanayi toplumlarında demokrasiyi tesis etmenin yegâne gerçekçi yolu mudur yoksa bu örgütlü grupların kendini halka hesap verme yükümlülüğünde olmayan bürokratik yapılarla bütünleşmesi, halka hesap verme yükümlülüğünde olan geleneksel demokratik yönetimler için bir tehdit midir?¹⁶ Bu soru/sorun birçok liberal düşünür gibi, Birch'i de düşündürmüştür.

Anthony H. Birch, bölgesel çoğulculuğu irdelerken Madison, Hamilton ve

16 Ponton, Geoffrey and Peter Gill, *Introduction to Politics*, Basil Blackwell, Oxford, 1989, s. 128-129.

Calhoun'un düşüncelerine ağırlık verdiği hâlde, baskı grubu çoğulculuğu konusunda daha çok Latham ve Truman'ın görüşlerine başvurmaktadır. Ona göre, Amerika'da 1950'lere kadar siyasal ve entelektüel tartışmalardaki vurgu, ağırlıkla bölgesel veya coğrafi çoğulculuk üzerinde olduğu hâlde, bu tarihten sonra örgütlü baskı gruplarının giderek önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Ancak baskı gruplarının siyasal tartışmalarda dikkatleri çeken, dolayısıyla önem atfedilen tarafı, onların yönetimin karar alma faaliyeti üzerindeki etkileri idi. Nitekim, baskı gruplarına ve onların siyasal sistem üzerindeki etkilerine atfedilen bu önem, Birch'e göre Latham'ı şu ifadeleri kullanmaya sevk etmiştir: "*Yasama organı, grup mücadelelerinde hakemlik yapar; kazanan tarafın zaferini onaylar ve gâlibiyet, mâğlubiyet ve uzlaşma hükümlerini yasalar hâlinde kayda geçirir. Yine yasama organı meselâ seçim esnasında yarışan gruplar arasındaki güç dengesi gibi, güç kompozisyonunu temsil eden bir konuyu oylayıp karara bağlar. Kamu politikası, bu mücadelede herhangi bir anda varılan dengeye denir*".¹⁷ Birch, Latham'ın burada baskı gruplarını siyasetin temeli olarak tanımladığını ve siyasal süreci de esasen gruplar arasındaki mücadeleden ibaret gördüğünü ileri sürer.

Birch'in baskı grubu çoğulculuğu konusu ile ilgili olarak görüşlerine yer verdiği diğer düşünür Truman'dır. Ona göre, 1950'li yıllarda baskı grupları ile ilgili olarak benzeri vurguyla yayınlanmış olan çok sayıdaki kitap ve makaleler içinde en etkili olanı, Truman'ın *The Governmental Process*¹⁸ adlı kitabıdır. Truman bu kitapta, "çıkarcı gruplarının siyasal süreç içindeki rollerinin sistematik bir izahını" yapabilmek için bu konuyla ilgili olarak yapılmış olan çok sayıda araştırmanın sonuçlarını sentezlemeye çalışmıştır.

Truman'a göre "çıkarcı grubu", bir veya daha fazla ortak tutum temelinde, bu tutumların ifade ettiği davranış biçimlerinin oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi için toplumdaki diğer gruplara talepler ileten bir grubu ifade eder. Çıkarcı grubunun bu şekilde tanımlanması, bir yandan mevcut grupların tebellür etmesine izin verirken, diğer yandan da Truman'ın siyaset bilimine ve siyaset sosyolojisine kazandırdığı "*potansiyel gruplar*" kavramının göndermede bulunduğu kesimlerin tespit edilmesine imkân tanır. Buna göre, insanlar, var oldukları her yerde, bizim grup olarak adlandırdığımız hâl-i hazır bütünleşme örüntülerine iştirak eden varlıklardır. Devlet kurumları, iktidara dayalı çıkarcı merkezleridir; onların çıkarcı grupları ile olan bağlantıları, açık veya gizli olabilmekte ve faaliyetleri de politik karakter itibarıyla farklılıklar gösterebilmektedir. Bu karakter zaman zaman yaygın kabûl görüp, istikrarlı olabılırken, zaman zaman da istikrarsız ve çelişkili bir görünüm sergileyebilmektedir. Siyasal çı-

17 Latham, E., *The Group Basis of Politics*, New York, Octagon Books, 1965, s. 35-36. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 180.

18 Truman, David B., *The Governmental Process*, New York, Knopf, 1951. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 180.

kar grupları, hak talebinde bulunabilmek için, bu kurumların içindeki politik kararların alındığı kilit noktalara giriş imkânlarını araştırıcılardır. Amerika Birleşik Devletleri'nin yönetim sisteminin karakteristik özelliği, grupların siyasete katılmasına imkân tanıyacak çok sayıda giriş noktalarına sâhip olmasıdır. Federal sistem, merkezci olmayan, az veya çok bağımsız iktidar merkezleri oluşturur. Çıkar gruplarının ulusal yönetime girişini mümkün kılan ve güven altına alan noktalar da işte bu bağımsız iktidar merkezleridir. Bu kilit giriş noktaları, kurumsal yapının içinde serpiştirilmiş durumdadırlar ve sâdece yönetim birimleri tarafından resmî olarak kurulmuş olanları değil, çeşitli tiplerdeki siyasal partileri ve yönetim birimleri ile diğer çıkar grupları arasındaki ilişkileri de kapsar. Bu giriş noktalarının çokluğu ve çeşitliliği, anayasal kuvvetler ayrılığı doktrini, fren-denge sistemi ve hükümet görevlilerinin belli aralıklarla yapılan seçimlerce belirlenmesi gibi sistemlerce desteklenir.¹⁹

Birch'e göre, Truman "baskı grubu" yerine "çıkar grubu" kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Bunun nedeni, baskı grubu kavramının hâl-i hazırda bir "siyasal istismar malzemesi" hâline gelmiş olmasına rağmen, çıkar grubu kavramının tarafsız bir kavram olma vasfını koruyor olmasıdır. En azından Truman böyle düşünmektedir.²⁰ Ancak Birch, bunun belki Truman'ın *The Governmental Process*'ı yazdığı 1951 yılı şartları için geçerli olabileceğini ve bugün için aynı şeyi söylemenin mümkün olmadığını belirtmektedir. Çünkü ona göre, siyasal bilimciler tarafından kullanımlarına bakılırsa, tarafsızlık açısından her iki kavram da eşit düzeydedir.

Birch buradan itibaren bu kavramlarla ilgili kendi analizine geçer. Ona göre, "baskı grubu" kavramı, siyasaların oluşturulduğu ve uygulandığı süreç üzerinde baskı kurmaya çalışan tüm örgütlü grupları tanımlamak için kullanılan genel bir kavramdır ve "çıkar grubu" ve "destek grubu" diye iki alt kategoriden oluşur.

Birch'in kullanımına göre "çıkar grubu", üyelerinin maddî çıkarlarını koruma ve geliştirme fonksiyonu gören bir grup iken, "destek grubu" belirli bir gaye veya değeri savunmak ve yüceltmek için var olan gruptur. Bu yüzden meselâ savunma sözleşmeleri üzerinde çalışan şirketlerin (ve bunların çalışanlarının) çıkarlarını savunan gruplar ile üyeleri siyasetin gerçek doğası hakkında belli bir tutum veya ahlâkî kanaâti paylaşan nükleer enerjiye veya nükleer ordulara muhalif gruplar arasında savunma politikası açısından bir ayırım yapılabilir. Yine çocuk aldırma hukuku açısından doktorların, hemşirelerin ve klinik sâhiplerinin çıkarlarını temsil eden gruplar ile üyeleri sâdece

19 http://www.unet.brandeis.edu/~woll/trumanpp_files/frame.htm

20 Truman, a.g.e., s. 38. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 180.

çocuk aldırmanın doğru ve yanlış yönleri hakkında belli bir kanaât besleyen diğer gruplar arasında da benzeri bir ayırım yapılabilir. Bu ayırım, finansal kaynaklarda, grubun yararlanabileceği diğer kaynaklarda ve genellikle de kullandıkları baskı taktiklerinde kendini gösterir. Çıkar gruplarına genellikle hükümete âit birimler tarafından danışmanlık yapılması, bu yüzden de bunların karar oluşturma sürecinde dâhilî bir rota izlemeleri muhtemeldir. Oysa destek gruplarının genellikle halkla ilgili gösteri ve kampanyalara istinat etmeleri daha muhtemeldir. Son tahlilde baskı gruplarının devlete, destek gruplarının ise halka dayandıkları söylenebilir. Dolayısıyla, Birch'e göre Truman'ın aksine, “*baskı grubu*” çok açık bir şekilde en uygun genel kavramdır.²¹

Birch'e göre baskı grubu çoğulculuğu söylemi, 1950'li yıllarda metodolojik saik ve gerekçelerle geliştirilmiş ve siyasal bilimcilerin o dönemde onun önemini görmezden gelme tutum ve eğilimlerine bir tepki olarak entelektüel gündeme taşınmıştı. Çoğulcuların nazarında, o dönemin siyasal bilimcileri baskı gruplarının rolünü izah ederken, önemlerini küçümser tarzda, sanki temel yönetim süreçlerinin dışında veya kenarında imişler gibi, pek de açıklayıcı ve ikna edici olmayan bir temayül sergilemekteydiler. Oysa çoğulculara göre, baskı grupları, siyasa oluşturma sürecinin tam odağında yer alırlar. Meselâ bunlardan Truman şöyle der: “*hükümetin kurumları, çıkara dayanan iktidar merkezleridir*”²² ve “*Birleşik Devletler'in siyasî yapısı, ... yasama, yürütme ve yargı özelliklerini, örgütlü çıkar gruplarının çabalarından edinmiştir*”.²³

Birch'e göre, 1950'li yılların siyaset bilimcilerinin baskı grubu çoğulculuğunu görmezden gelme eğilimleri belki tefrit olarak nitelendirilebilir ama çoğulculuk teorisyenlerinin tutumu da aslında bir ifrat ve abartıdan başka bir şey değildir. Dolayısıyla, ifrat ve terfidin egemen olduğu bir ortamda, metodolojik dengeye ulaşmak bir türlü mümkün olmamaktadır. Baskı grupları elbette önemlidir ama ona siyasal sistemin tümü açısından belirleyicilik rolü atfetmek sâdece abartı olacaktır. Ayrıca, Amerikan demokratik sisteminin, rakip ve muhalif baskı grupları arasında otomatikman denge kurduğu iddiası da bir olgu/gerçekten ziyâde, siyasal sistem hakkında aşırı optimist bakışın beslediği bir aşırı özgüvene ve rehavete işaret etmekteydi. Truman'ın “*potansiyel çıkar grubu*” kavramı, Adam Smith'in “*görünmez el*” kavramına benzer bir fonksiyon (yani özel çıkar çatışmalarının sistemi bozacak sonuçlar üretmeyip, tersine sistemin dengesini garanti edecek bir fonksiyon) icra etmek üzere takdim edilmişti. Diğer bir dengeleyici faktör ise mevcut ve potansiyel üye çakışmalarını da kapsayacak şekilde, çıkar gruplarının çok üyelikli yapısıdır.

21 Birch, *a.g.e.*, s., 180.

22 Truman, *a.g.e.*, s., 506. Aktaran, Birch, *a.g.e.*, s. 181.

23 Aynı yer.

Meselâ Truman'ın grupların çok üyelikli yapısıyla ilgili olarak vardığı sonuçlardan biri şöyleydi: “*Birleşik Devletler gibi bir siyasal sistemde denge unsuru olarak işlev gören şey, genellikle benimsenen ve kabûl gören çıkarlara istinat eden potansiyel grupların bu çok üyelikli yapısıdır*”.²⁴

Baskı gruplarının denge sağlayıcı kapasitelerinin bu şekilde abartılması ve bunda bir Amerikan demokrasisi teorisi inşa etme girişimlerine konu edilecek kadar ileriye gidilmesi, Birch'e inandırıcı gelmemiştir. Ona göre bu teoriler, kibirli bir iyimserlikle malûdürler. Meselâ Max Lerner, çoğulcu teorisyenlerin üslûplarına hâkim olan kibirli iyimserliğe iyi bir örnek teşkil eder: “[Amerika'da iktidar] çoğulcu ve değişkendir. Tek değil, çok yüzlüdür ve birçok grup arasında dağılmış vaziyettedir. Amerikan siyasal hayatının çoğulcu, pragmatist ve federalist karakteri, onu uzlaşma sanatını geliştirmeye ve çekişen güçler arasında bir denge kurmaya zorlamıştır. *Amerikan iktidar sistemi, uzayda galaksiler arasındaki karşılıklı çekimlerin bir arada tuttuğu nebula sistemine benzer bir durum arz eder*”.²⁵ Çoğulcu teorisyenlerin Amerikan siyasal sistemi hakkındaki bu kibirli iyimserlikleri, çokça eleştirilmiştir ve bu eleştirilerin anlaşılır bir tarafı da vardır. Çünkü sistemin tâbir yerinde ise sigortası mesabesindeki “denge” faktörü, öyle sanıldığı gibi kusursuz ve sorunsuz değildir. Amerikan siyasal hayatında faal olan grupların siyasal sistem üzerindeki baskı gücü hiçbir zaman eşit veya denk olmamıştır. Meselâ, 1950'lerde Amerika'da çiftçi, doktor veya işadamı gibi çıkar grupları, diğer gruplardan (gecekondu sâkinleri, etnik azınlıklar ve tıbbî veya hukukî hizmetlerden yararlananlar) çok daha etkili idiler. Gerçi çoğulcu teorisyenler bu apaçık dengesizliği inkâr etmemiş ama önemini minimize etmeye çalışmışlardır.²⁶

Birch, kibirli bir iyimser üslûp ve abartılı bir söylem kullanmalarına rağmen, çoğulcu geleneğe mensup yazarların yine de Amerikan demokrasisinin çok önemli bir yönüne işaret ettiklerini düşünmektedir. Meselâ, Truman'ın “*Amerikan siyasal hayatının göze çarpan karakteristiği, mükemmel ya da mükemleme yakın bir çoğunluğun yönetim süreçlerine dâhil olmasına imkân tanınmasıdır*”²⁷ şeklindeki isabetli tespiti, dikkate şayan önemdedir. Keza, Robert A. Dahl'ın “*Amerikan siyasal kurumlarına bir bütün olarak bakıldığında ve bunlar diğer demokratik ülkelerin kurumlarıyla mukayese edildiğinde, göze çarpan en önemli özellik, bu kurumların örgütlü bir azınlığa, kendisinin istemediği politikaları bloke etme,*

24 Aynı yer.

2 Lerner, Max, *America as a Civilization*, New York, Simon & Schuster, 1957, s. 398, 405 ve 406. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 181-182.

26 Birch, a.g.e., s., 181.

27 Truman, a.g.e., s., 513. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 182.

*değiştirme veya erteleme konusunda olağüstü sayı ve çeşitlilikte fırsatlar sunmasıdır*²⁸ şeklindeki ifadesi de Truman'ın tespitini destekler mahiyettedir.²⁹

Dahl ve New Haven

Birch, baskı grubu çoğulculuğu konusunu irdelerken, Robert A. Dahl'a özel bir önem verir. Ona göre, 1960'lı yıllarda Dahl'ın *Kim Yönetiyor*³⁰ adlı araştırmasının dikkatleri Kongre'deki baskı gruplarından yerel yönetimlerdeki güç dağılımına çevirmesi sonucunda, genelde çoğulculukla ve özelde de baskı grubu çoğulculuğuyla ilgili o zamana kadarki görüş, teori ve açıklama biçimleri yeniden değişmiştir. Gerçi mezkûr araştırmanın bir evveliyatı vardı; arka plânında toplumun iktidar yapısına ilişkin olarak sosyologlar tarafından yapılmış yedi veya sekiz tane yayın vardı. Bu yayınların tümünde neredeyse ittifak hâlinde ulaşılan sonuç, üst sınıfa mensup vatandaşlardan oluşan bir elitin Amerikan şehirlerinde hâkim konumda olduğuydu. Diğer bir ifadeyle, sonuçlar, bir elit kesimin diğer toplumsal grupları domine ettiği bir yönetim sisteminin hüküm sürdüğüne işaret etmekteydi. Yine bu yayınlarda (muhtelif şekillerde tanımlanmış olan) bu üst sınıfın 1- *mahâllî toplumda yönetici konumda olduğu*, 2- *bu bölgelerde seçilmiş siyasetçilerin bu sınıfın tâlimâtlarına göre hareket ettikleri* ve 3- *sonuç olarak her bir topluluğun, iktidarı elinde bulunduran bir elit tarafından kontrol edildiği* belirtilmişti. Dahl ve genç meslektaşı Nelson Polsby, bu araştırmalarda kullanılan metodolojinin hatalı, dolayısıyla ulaşılan sonuçların da yanlış olduğu fikrindeydiler. Dahl, New Haven'daki iktidar yapısına ilişkin bir araştırma düzenlerken, Polsby de bu araştırmaların doğruluğu ile ilgili derin şüpheler içeren detaylı ve sorgulayıcı analizler ortaya koymuştur.³¹

Birch, normal bilimsel kriterlerle ele alındığında, Dahl ve meslektaşlarının benimsemiş olduğu metodolojinin, sosyolojik seleflerinkinden üstün olduğu kanaâtindedir. Ancak New Haven araştırmasının kapsama alanında, yani bu araştırmaya nelerin dâhil edilip nelerin ihmâl edildiği veya nelerin gösterilip nelerin gösterilmediği konusunda bazı problemler vardır. Meselâ, yönetim meselesinin New Haven'daki küçük grup ve hiizler arasında bir ihtilâf mevzusu olduğu ve burada farklı siyasa alanlarında farklı hiizlerin ortaya çıktığı araştırmada gösterilmiştir. Keza, en azından ele alınan alanlar itibariyle, şehrin sosyal elitinin, aynı zamanda siyasal elit olarak vasıflandırılacak ka-

²⁸ Dahl, Robert A., *Pluralist Democracy in the United States*, Chicago, Rand McNally, 1967, s. 326. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 182.

²⁹ Birch, a.g.e., s., 182.

³⁰ Dahl, Robert A., *Who Governs?*, New Haven, Yale University Press, 1961. Zikreden, Birch, a.g.e., s. 182.

³¹ Bkz., Dahl, a.g.e. ve Polsby, *Community Power and Political Theory*, New Haven, Yale University Press, 1963. Zikreden, Birch, a.g.e., s. 183.

dar aktif veya güçlü olmadıkları da araştırmada gösterilmiştir. Ancak, meselâ New Haven'daki sınıf ve grupların eşit güç veya iktidara ya da iktidar alanlarına girmede eşit imtiyazlara sâhip olup olmadıkları ne gösterilmiş, ne de ileri sürülmüştür. Keza, karar mercilerinin kabaca “orta sınıf değerleri” olarak adlandırabileceğimiz değerler tarafından domine edilip edilmediği de araştırmada gösterilmemiştir. Yine, araştırma evrenini teşkil eden şehirde siyasal gündem mertebesine ulaşmamış olan önemli başka potansiyel ihtilâf alanlarının olup olmadığına da değinilmemiştir. Bunun iki nedeni olabilir: 1- ya bu alanlardaki yenilikçiler meseleyi siyasal gündeme taşıyacak kaynakları yeterince seferber edememişlerdir; ya da 2- değişim karşıtları, meseleyi başarıyla gündemin dışında tutabilmişlerdir. Son olarak, New Haven'ın tüm Amerikan şehirlerinin tipik bir numunesi olup olmadığı, dolayısıyla onun siyasal yapısının, tüm Amerikan siyasal yapısının küçük bir örneği olarak ele alınmasını gerektirip gerektirmediği araştırmada ne belirtilmiş ne de ileri sürülmüştür.

New Haven araştırması ve beraberindeki Nelson Polsby'e âit metodolojik analizler, daha önceki sosyal tabalaşma teorisyenlerinin, toplumun iktidar yapısına ilişkin araştırmalarının zayıflığını ortaya koymuş ve siyasal iktidarın mahiyeti ile ilgili hayli öğretici bir tartışma başlatmıştır. Ancak Dahl'ın kitabın sonlarında işaret ettiği gibi, Dahl ve Polsby bu çalışmalarında, kendilerinden önceki bazı çoğulcu yazarların rahatlığını sergilememişlerdir. Sözü edilen yazarlar, grupların veya örgütlerin çokluğunu sorun etmezken, sorun etme bir yana, bunu bir imkân olarak görme eğilimindeyken, Dahl burada, örgütsel çoğulculuğun, siyasal eşitsizliklerin sürdürülmesine katkı sunma ihtimâlinde bahsetmiştir.³²

Çoğulculuk ve Demokrasi

Birch, çoğulculuk ile demokrasi arasındaki ilişki meselesini, konuyu tam odaktan kavrayan can alıcı bir soruyla irdelemeye³³ koyulur: Çoğulcu yönetim sistemleri zorunlu olarak demokratik midir veya tersine, demokratik yönetim sistemleri zorunlu olarak çoğulcu mudur? Bu zaviyeden bakıldığında, çoğulcu yönetim sistemlerinin demokratik olmak gibi bir mecburiyetlerinin olmadığını belirtmek gerekir. Tarihin farklı dönemlerinde ve farklı toplumlarda bunu doğrulayan bol miktarda örneğe rastlamak mümkündür. Meselâ, 1688-1867 yılları arasında İngiltere, Bismark yönetimindeki Almanya ve İkinci Cumhuriyet dönemindeki Fransa gibi ülkeler, çoğulcu yönetimlerin ille de demokratik olmayabilecekleri savına uygun birer örnek teşkil etmek-

2 Dahl, *Dilemmas of Pluralist Democracy*, New Haven, Yale University Press, 1982. Zikreden, Birch, a.g.e., s. 183.

33 Birch, a.g.e., s., 183-186.

tedirler. Keza, daha da gerilere bakarak, vatandaşlar siyasal güçten mahrum oldukları hâlde kiliseler, toprak sâhipleri, çiftçiler ve tâcirler arasındaki siyasal mücadelelerle karakterize edilen birçok modern öncesi yönetim sistemlerinin, demokratik olmaksızın çoğulcu olduklarını söylemek mümkündür.

Sorunun ikinci kısmına, yani demokratik sistemlerin zorunlu olarak çoğulcu olup olmadıkları meselesine gelince, burada çoğulculuk kavramının tanımını önem kazanmaktadır. Hatta biraz daha ileri giderek, sorunun cevabının bu kavramın nasıl tanımlandığına bağlı olduğu bile söylenebilir. Hatırlanacağı üzere, Birch çoğulculuk kavramını, biri “*coğrafi çoğulculuk*”, diğeri “*baskı grubu çoğulculuğu*” olmak üzere, iki şekilde tanımlamıştı. Dolayısıyla konuyu bu iki tanım üzerinden giderek irdelemek gerekecektir.

Şüphesiz dünya üzerindeki bütün demokrasilerin temel özelliği, Madison ve Hamilton’ın öngördüğü ve Amerika’daki durumun da resmettiği gibi, coğrafi temele dayalı kesimsel çoğulculuk değildir. Aksine, Avrupa’da hüküm süren birçok demokratik yönetim sâdece daha küçük değil, aynı zamanda daha homojendir de. Ayrıca, (İsviçre hâriç) bu ülkeler *merkezî* yönetim sistemlerine sâhiptirler ve böyle sistemlerde sosyal grup ve kesimlerin siyasal sisteme dâhil olabilecekleri giriş kanalları çok azdır. Oysa Truman’ın da işaret ettiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri’nde bu kanallar hayli çoktur. Mamafih, buna bakarak İngiltere, Fransa, Almanya ve İsveç gibi ülkelerin Amerika Birleşik Devletleri’nden daha az demokratik olduklarını söylemek pek de mantıklı değildir. Sonuç olarak, Birch’e göre çoğulculuk kavramı coğrafi veya bölgesel terimlerle tanımlandığında, demokratik sistemlerin çoğulcu olmak zorunda olmadıkları, coğrafi veya bölgesel açıdan çoğulcu olmayan toplumların da pekâlâ demokratik bir siyasal sisteme sâhip olabilecekleri anlaşılmaktadır.

Öte yandan, çoğulculuk kavramı Truman ve Latham’ın ele aldığı gibi, yani “*baskı gruplarının hükümet kararlarını etkilemek için mücadele ettiği bir siyasal sistem*” olarak tanımlanırsa, bütün modern demokrasilerin çoğulcu bir tarafının var olduğu görülecektir. Baskı grupları bazı demokratik sistemlerde, diğerlerinde olduğundan daha fazla göze çarparlar ve örgüt yapıları, kaynakları ve siyasî taktikleri açısından büyük farklılıklar arz ederler. Fakat siyasal iletişim ve örgütlenme özgürlüğünün var olduğu sistemlerde, baskı gruplarının varlığı kaçınılmazdır. Baskı gruplarının yürüttükleri faaliyetlerin kamu yararına olup olmadığı veya kamu yararı açısından ne derece yararlı veya zararlı olduğu meselesi ile ilgili hayli önemli pratik sorunlar vardır. Fakat bunları, genel ve yuvarlak cevaplarla geçiştirilemeyecek mevzî ve özel sorunlar telâkki etmek en iyisidir. Meselâ, 1960’lı ve 1970’li yıllarda sendikaların kullandıkları yetkilerin İngiliz ekonomisini zarara uğrattığı,

sanayi örgütlerinin İtalya'nın yeterli derecede çevre denetimi yapmasını engelledikleri ve tarım çevrelerinin 1980'lerde Avrupa Toplumunda ürün fiyatlarını gereksiz yere yüksek tuttukları, gayet ikna edici bir biçimde ifade edilmiştir. Bazısı mâkûl, bazısı güdümlü olmak üzere, benzeri birçok genelleme yapılabilir ama bunların tümünün belli ölçülerde bir değer yargısı ihtiva etmesi kaçınılmazdır. Aslında bu tarz sorunlar, kavramsal veya teorik analizler yoluyla çözümlenebilecek sorunlar olmayıp, daha çok politik yargılama ameliyesinin spesifik tatbikat sahalarıdır. Sonuç olarak, Birch'e göre, çoğulculuk kavramı *baskı grupları* temelinde tanımlandığında, demokratik sistemlerin çoğulcu tabiatlarının öne çıktığını, yani demokratik olduğunu iddia eden siyasal sistemlerin çoğulcu bir yapı ve karakter taşımaları gerektiğini söylemek mümkündür.

Yukarıda ifade edilenlere şunu ilâve etmek gerekir ki, bazı demokratik sistemler diğerlerinden çok daha çoğulcudurlar. Birleşik Devletler bu açıdan uç bir örnek teşkil etmektedir. Bunun nedeni sâdece onun coğrafi bölgeciliğinden ve merkezci olmayan yönetim sisteminden değil, aynı zamanda Washington'daki millî hükümetin yönetim organının diğer demokrasilerdeki muadillerinden daha zayıf olduğundan ve Amerikan siyasal sisteminde kuvvetler ayrılığı prensibi, zayıf parti disiplini ile yan yana geldiğinde, etkili grupların muhalefeti, yürütmenin çalışmasını çok zorlaştırabilmektedir. Hatta Amerika'da yürütme organı, parlamenter demokrasilerin çoğunda deyim yerinde ise "çantada keklik" sayılan yıllık bütçenin onaylanmasından bile emin değildir. Birch burada, Dahl'ın federal hükümetle ilgili kendisinin de hemfikir olduğu bir değerlendirmesine yer verir: "*Herhangi bir ortak faaliyeti yürütme konusunda sayısal çoğunluk büyük oranda yetersiz kahr. İcraatı mümkün kılan şey -sayısal çoğunluk değil-, sayısal çoğunluğun muhtelif bileşenleridir*".³⁴

Buraya kadarki yorumlar İngiltere, Fransa, Almanya, İsveç veya Avustralya'nın ulusal hükümetleri için yapılmış değildir. Bu ülkelerde baskı grupları çok etkilidir ve çoğu zaman da yönetime dolaysız olarak katılabilirler. Yine bu ülkelerde faaliyet yürüten bazı gruplar, siyasî arenada Amerika'daki muadillerinden daha çok etkiye sâhiptirler. Fakat bu grupların baskılarının sonuçları parlamentodaki oylamalarda nâdiren karşılık bulur ve bunların parlamento çoğunluğuna sâhip olan hükümeti, kendi kolektif aklının ürünü olan bir politikayı izlemekten veya uygulamaktan alıkoymaları da çokça rastlanan bir durum değildir. Amerikalı siyaset bilimcilerini çoğulculuk kavramına başka herhangi bir yerdeki meslektaşlarından daha fazla vurgu yapmaya iten şey, onların teorik endişelerindeki

2 Dahl, R. A., *A Preface to Democratic Theory*, Chicago, University of Chicago Press, 1956, s. 146. Aktaran, Birch, a.g.e., s. 185.

farklılıklar kadar, bu kurumsal farklılıklardır. Yine de çoğulculuk kavramı hemen her hükümet sisteminin analizinde kullanılabilir.³⁵

Sonuç Yerine: Çoğulculuk ve Demokratik Performans

Bu çalışmanın birinci bölümü, çoğulculuğun liberalizm ile ilişkisini konu edinen bir sonuç bölümüyle sona ermişti. Bu bölümü ise Birch'in sistematigine uygun bir şekilde, çoğulculuk ile demokrasi arasındaki ilişkiye ve çoğulculuğun demokratik performansına sunduğu katkılara dâir bir analizle bitirmek daha uygun olacaktır. Kaldı ki, demokrasi deyince bugün akıllara ilk anda genellikle "liberal" demokrasi geldiğine göre, her iki sonuç bölümü birbirini tamamlar nitelikte olacaktır.

Demokrasinin performansı meselesi, siyaset biliminde zengin bir literatür oluşumuna kaynaklık eden ilginç bir meseledir. Demokrasinin performansını belli bir ekonomik refah/zenginlik düzeyiyle,³⁶ belli bir sosyo-ekonomik modernleşme düzeyiyle,³⁷ belli bir sosyo-politik gelişme düzeyiyle³⁸ ve nihâyet belli başlı alanlardaki başarı derecesiyle³⁹ bağlantılı olarak açıklama girişimleri bilinmektedir. Bunların içerisinde Lipset'in analizi, çoğulculuk-demokratik performans ilişkisi açısından özellikle önemlidir. Çünkü Lipset'e⁴⁰ göre, bir demokrasinin istikrarı, sâdece ekonomik gelişme durumuna değil, ayrıca onun siyasal sisteminin etkililiğine ve meşruluğuna da bağlıdır. Etkililik siyasal başarı profiline bakarak, ilgili sosyo-politik örgütlenmede, özellikle hükümet sisteminin temel işlevlerini nüfusun çoğunluğunun ve güçlü çıkar gruplarının beklentilerine uygun bir tarzda yerine getirip getirmediğine ilişkin bir fikir sâhibi olunur. Buna karşın meşruluk, siyasal sistemin dinî ve sınıfsal bağlantılı çatışma çizgileri ve orta ve alt toplumsal tabakaların siyasal bütünleşmesi gibi toplumsal sistemi bölen yapısal çatışmaların üstesinden

2 Birch, *a.g.e.*, s. 185.

36 Pourgerami, Abbas, "The Political Economy of Development: An Empirical Examination of the Wealth Theory of Democracy", *Journal of Theoretical Politics* 3, 1991, 189-211; Bollen, Kenneth A.ve, Robert W. Jackman, "Democracy, Stability and Dichotomies", *American Sociological Review* 54, 1989, 612-621.

37 Lerner, Daniel, *The Passing of Traditional Society*, Imprint New York, The Free Press, 1964; DIAMOND, Larry, "Economic Development and Democracy Reconsidered", Marks, Gary ve Larry Diamond, *Reexamining Democracy*, içinde, Newbury Park, 1992, 93-139.

38 Lipset, Seymour M., *Siyasal İnsan*, Çev., Mete Tunçay, Teori Yayınları, Ankara, 1986, s. 59 ve "Reflections on Capitalism, Socialism and Democracy", *Journal of Democracy* V. 4, No. 2, 1993, 43-55; Dahl, Robert A, *Polyarchy. Participation and Opposition*, New Haven/Londra, 1971; Huntington, Samuel P., *Üçüncü Dalga: Geç 20. Yüzyılda Demokratikleşme*, Çev. Ergun Özbudun, Kilit Yayınları, Ankara, 2011 ve S. P. Huntington ve J.I. Dominquez, *Siyasal Gelişme*, Çev. Ergun Özbudun, Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara, 1985.

39 Powell, G. Bingham, Jr., G. Bingham Powell, *Çağdaş Demokrasiler: Katılma, İstikrar ve Şiddet*, Çev. Mehmet Turhan, S Yayınları, Ankara, 1980.

40 Lipset, *a.g.e.*, s. 59.

gelip gelmediği ile alâkalı bir başarı profilidir. Bu açıklamalardan, Lipset'in demokrasinin meşruluk sorununu, çoğulculuğun en önemli unsurlarından olan toplumsal kesim, grup ve sınıflar temelinde ele aldığı görülmektedir.

Lipset'e ilâveten, aralarında Birch'in de yer aldığı çoğulcu teorisyenlerin, çoğulculuğun demokratik performansa sunduğu hayatî katkılara ilişkin temel iddiaları, onun çatışma ve ihtilâf alanlarına direkt yönelerek, çoğulcu kurumlar ve demokratik forum ve müzakereler yoluyla bunları çözüme kavuşturma potansiyeline sâhip bir yöntem olduğu şeklindedir. Çoğulcu kurumlar ile kastedilen, siyasal sistemin yapılanma ve örgütlenme yönünden çoklu bir karakter taşıması, kuvvetler ayrılığı ve ("olmazsa olmaz" vasfı taşıyamamakla birlikte) federatif bir sistemdir. *Demokratik forum ve müzakereler* ise siyasal çoğulculuğun en önemli ayağını oluşturan farklı çıkar gruplarını öne çıkarmakta, bunların varlıklarının ve birbirleriyle olan ilişki tarzlarının siyasal süreç üzerindeki pozitif veya negatif etkilerini imâ etmektedir.

Peki, gerçekten böyle midir? Çoğulcu teorisyenlerin iddia ettikleri gibi, çoğulcu bir siyasal yapı demokratik performansa gerçekten olumlu katkılar sağlar mı? Bu sorunun cevabı, büyük oranda, çoğulculuğun en önemli ayağını oluşturan çıkar gruplarının siyasal süreçler üzerindeki etki ve fonksiyonlarında yatmaktadır.

Modern çıkar gruplarının siyasal sistem ve süreçler üzerindeki etkisi meselesi, çağdaş demokrasilerde önemli problemler ortaya çıkarmaktadır. Hague ve Harrop'ın⁴¹ da belirttikleri gibi, ister büyük kütleleri isterse küçük azınlıkları temsil etsinler, çıkar grupları siyasal hayatta ve siyasa oluşturma süreçlerinde çok faal rol oynamaktadırlar. Bu rollerden biri temsil ile alâkalıdır. Çıkar grubu faaliyeti, seçimsel temsil ile paralel işleyen bir fonksiyonel temsil sistemi yaratır. Ancak grupların siyasal sistem için böyle hayatî önem taşımaları da birtakım soru ve sorunların doğmasına yol açmaktadır. Meselâ, siyaseten hesap vermek zorunda olmayan bir çıkar grubu gerçek iktidar sâhibi olabilir mi, ne oranda? Bu sorunun cevabı olumlu ise, bu kez akıllara başka sorular gelmektedir: Bir toplumda çıkar gruplarının çok ve çeşitli olması ve bunların siyasal sistem üzerinde bâriz şekilde etkili olmaları, esasen demokratik yönetimin kokuşması, bozulması veya yozlaşması anlamına mı gelir? Yoksa sâdece bazı spesifik amaç ve çıkarların savunulması açısından örgütlenme hakkını mı ifade eder? Kısaca, çıkar grupları demokrasiye destek mi yoksa köstek midirler? Bu soru –daha doğrusu bu sorunun cevabı– siyasal çoğulculuğun demokratik performans üzerindeki etkisi açısından çok önemlidir.

41 Hague, Rod & Martin Harrop, *Political Science a Comparative Introduction*, Palgrave Macmillan, UK, 2007, s. 213.

Öte yandan çoğulculuk, özgürce örgütlenmiş gruplar arasındaki rekabeti, demokrasinin yokluğu veya zaafı olarak görmekten ziyâde, onun bir formu telâkki etmekle, baskı veya çıkar gruplarının liberal demokrasilerde oynadıkları rol hakkında farklı ve önemli bir perspektif sunmaktadır. Böylece, çoğulculuk sâdece çıkar gruplarının nasıl faaliyet yürüttükleri hakkında açıklama sunmakla kalmaz, ayrıca liberal demokrasinin kendisi hakkında da bir perspektif sâhibi olunmasına yardım eder. Daha önce de belirtildiği gibi, çoğulculuğun baş tacı edildiği bir siyasal sistemde devlet, gruplar arasındaki rekabette aktif veya kurucu bir irade olarak değil, bir hakem olarak yer alır. Devletin her gruba eşit mesafede olduğu böyle bir sistemde her türlü çıkarın temsil ve talep edilme hakkı vardır. Toplumda yeni çıkar ve kimlikler ortaya çıktıkça, onları temsil etmek üzere derhâl gruplar oluşur ve bunların sesi çok geçmeden iktidar katından yankı bulur.⁴² Bu ise, çoğulcu bir siyasal örgütlenmede, gruplar açısından siyasete giriş kanallarının tıkalı olmadığını ve rekabetçi bir piyasanın oluşmasını sağlamaya çalışan açık ve özgürlükçü tavrın egemen olduğunu gösterir.

Bunun yanında, çoğulculuğun demokrasinin başarılı bir şekilde işlemesine katkıda bulunmasını sağlayan çok önemli iki özelliği daha var: Çıkarların lokalizasyonu ve –bu sayede– *iktidar temerküzünün engellenmesi*. Çoğulcu sistemde çıkarların her birinin âit olduğu siyasa alanına tâbi ve onunla sınırlı (çıkâr lokalizasyonu) olmasından ötürü, yönetimler faaliyetlerinin bir bölümünü o alana tahsis etmek zorunda kalmakta, böylece iktidarın kümülatif bir karakter kazanarak yoğunlaşma imkânı ortadan kalkmakta, aksine dağılması, yayılması ve sağlıklı bir şekilde bölünmesi mümkün olmaktadır. Bu sistemde, çoğulculuğun temel prensiplerinden biri olan *tek bir grubun yönetimin tüm alanlarını domine etmemesi* ilkesine uygun olarak, tüccarlar ticaret, tıpçılar sağlık, öğretmenler ise eğitim politikalarıyla ilgilidirler ve talepleri de o alanlarla sınırlıdır. Sonuç olarak çoğulculuk, toplumsal grupların sâdece ekonomik çıkarlarının değil, aynı zamanda uzmanlıklarının da yankı bulup değerlendirildiği bölünmüş bir siyasa oluşturma sürecinin oluşumuna katkıda bulunur. Ayrıca, çoğulcu bir siyasal yapıda çıkar ve baskı grupları, yönetimin icraat ve faaliyetlerinin detaylı bir şekilde incelenmesine neden olur. Meselâ, iktidarın vaat ve taahhütlerini yerine getirip getirmediği, gruplar eliyle ortaya çıkarılır.⁴³

Demokratik işleyiş ve performans sunduğu bu katkılara rağmen, çoğulculuğun bazı yönlerden yoğun eleştirilere tâbi tutulduğu da bir vâkiadır. Hague ve Harrop, bu eleştirileri beş madde altında toplamaktadırlar:

- (Birch'in de işaret ettiği gibi), çıkar ve baskı grupları eşit şartlar altında

42 Hague ve Harrop, *a.g.e.*, s. 213.

43 Aynı yer.

ve eşit bir alanda rekabet etmezler. Meselâ işadamları gibi bazı gruplar diğerlerinden çok daha güçlüdürler. Keza, meslekten siyasetçiler de politikaların uygulanmasında merkezî rol oynarlar. Esasen gruplar, yönetime katkıları açısından, düzenli bir etkinlik hiyerarşisi oluştururlar.

- Çoğulculuk, siyasal kültürün veya siyasal sistemin fonksiyonunu çoğunlukla ihmâl eder. Oysa bu fonksiyon, genellikle bazı grupların lehine ve diğer bazılarının aleyhine tezâhür eder. Meselâ müesses nizamın nazarında, mutedil değişiklik veya yenilikleri savunan gruplar, radikal reformları savunan devrimcilere oranla daha sempatik ve tercihe şayanlardır.
- Devlet her zaman tarafsız bir hakem olamamakta, çoğu zaman bir gruba veya bazı gruplara diğerlerinden daha yakın durmakta veya bu izlenimi vermektedir. Hangi grubun veya grupların daha fazla önemseneyeceğine veya nazar-ı itibara alınacağına karar vermenin yanında, bazı grupların faaliyetlerini yönlendirmekte, hatta varlığı gerekli görülen alanlarda grupların kurulmasına bizzat önyak bile olabilmektedir.
- Çoğulcu bir yapının teşvik ettiği çatışma, genellikle ana akım grup liderlerinin tümü tarafından paylaşılan çıkarların üzerini örterek, aslında ortak olan bu çıkarların farklı çıkarlar olduğu izlenimini yaratır. Meselâ bunlardan ilk akla gelenler, aynı sınıfa veya etnik gruba mensup olmak gibi ortak mensubiyetlerden kaynaklanan çıkarlardır.⁴⁴

Muhtemelen bu eleştirilerin etkisiyle, *gözden geçirilmiş* veya *neo-plüralizm*, modern toplumlarda iktidarın dağılımının mükemmel olmadığını ve grup rekabeti temelinde elit ve imtiyazlı çıkarların varlıklarını ısrarla koruduğunu kabûl etmektedir. Bu açıdan Batılı demokrasilerin, büyük şirketlerin sistem üzerinde oransız bir etkiye sâhip olduğu “bozulmuş poliarşiler” olduklarından söz edilmektedir.⁴⁵

Yine de, çoğulcu demokratik bir yapının, şeffaf bir toplumun ve siyasal süreçler üzerinde etkili olan aktif birey ve grupların oluşumuna önyak olmak suretiyle, bir yandan yönetilenlerin iktidarı kontrol etmelerine imkân tanırken, öte yandan da yönetenlere yönettikleri kişi ve kesimlerin ilgi, istek ve çıkarları hakkında bilgi edinmelerine imkân sağladığı aşikârdır. Bellami'ye⁴⁶ göre bu iki fonksiyon, demokratik performans açısından birbiriyle alâkalı dört yarar sağlar. *Birincisi*, keyfi iktidarı kontrol etmek ve ortak iyiyi yansıtan ortak yasaların formüle edilmesine ön ayak olmak suretiyle, bireysel hak ve özgürlüklerin hem tespit edilmesine hem de korunmasına yardım

44 Hague ve Harrop, *a.g.e.*, s. 214.

45 Heywood, Andrew, *Key Concepts in Politics*, Palgrave, 2000, s. 176.

46 Bellamy, Richard, “Globalization and Democracy – an Afterworld”, *Global Democracy: Key Debates*, Barry Holden (Ed.) içinde, Routledge, Florence, KY, USA, 1999, 202– 217.

eder. İkincisi, demokratik mekanizmalar, sosyal eşitliğin gelişip kök salmasına önemli oranda katkıda bulunur. Çünkü demokratik çoğunluklar, -çoğulculuğa yöneltilen eleştirilerde de belirtildiği gibi- kaçınılmaz olarak imkân ve imtiyazları sınırlı toplumsal kesimler içerecektir. Demokratik çoğulculuğun hüküm sürdüğü bir sosyal siyasal örgütlenmede sosyo-ekonomik ve politik açıdan imtiyazlı konumda olanlar, bundan mahrum olanları -sözgelimi fakirleri- görmezden gelme lüksüne sâhip olamayacak ve en azından bazı kaynakların bazı oranlarda yeniden dağıtılmasına razı olacaklar veya olmak zorunda kalacaklardır. Üçüncüsü, demokrasi ortak iyinin tespit edilmesine, öğrenilmesine ve desteklenmesine yardım eder. Demokrasi, genel iradenin oluşması için gereken müteakabiliyeti teşvik eder. Demokratik eşitlik, toplum üyelerini ortak sorunlar üzerinde, başkalarının çıkar ve tercihlerine saygı temelinde, pazarlık ve müzakereler yürütmeye zorlar. Bunlardan bir kısmının kendi çözümlerini nihaî çözüm olarak diğerlerine empoze etmesine fırsat vermez. Bütün bu süreçler, bireyi vatandaşa dönüştürmek suretiyle pür veya mutlak kişisel çıkar argümanlarını elimine eder. Bu dönüşüm, meselâ savunma gibi ortak yararların vücut bulmasına destek olurken, kirlilik gibi ortak zararların izole edilmesini sağlar. Dahası, vatandaşların katılımı, toplumda dayanışma ve güven ortamının oluşmasına katkıda bulunur. Demokratik bir sistemde azınlıklar çoğunluğun kararlarını kabûl etmek zorunda olduklarına göre, bu ortam önemlidir. Bundan da önemlisi, bu sistemde çoğunluklar, azınlıkların çıkar ve tercihlerini dikkate almak için, kendi taleplerini gözden geçirmek zorunda kalırlar. *Dördüncüsü*, demokratik performansın önemli kriterlerinden biri olan şiddet unsuru göz önüne alındığında, çoğulcu demokrasinin çok açık bir şekilde iç ve dış barışa katkıda bulunduğu görülmektedir. Çünkü çoğulcu demokrasilerde insanlar kurşunları değil, kelimeleri piyasaya sürerler.

Sonuç olarak, çoğulculuğun demokratik performans açısından önemi, onun çağdaş demokrasi anlayışı ve pratiği üzerindeki etkisinde ortaya çıkar. Çoğulcu teorisyenler, siyasal çoğunluğun yanlış bir yöntem olmamakla birlikte, kusursuz da olmadığını ve pratikte ortaya çıkan veya çıkması muhtemel tüm sorunları çözme kapasitesine sâhip hazır bir reçete sunmadığını kabûl ederler. Keza çoğulcular, azınlıkların da yönetime dâhil edilmesine ve bu suretle sistemin güçlendirilmesine taraftardır. Bu sistemde, devletin hakemliğinde, azınlık gruplarından her biri kendi özel siyasa alanında faaliyet yürütecek fakat aynı alanda faaliyet yürüten diğer grupları kontrol ederken, onların da fren ve kontrolüne tâbi olacaktır. Çoğulcu bir demokratik siyasal sistem, siyasal partiler ve seçimler yoluyla vücut bulan siyasal temsile paralel bir çıkar temsili sistemi yaratarak, genel siyasete ilişkin en temel kararların, devlet kurumlarıyla, baskı veya çıkar grupları arasında cereyan eden müzakere süreci

sonucunda alındığı çok aktörlü bir sistem öngörmektedir. Çoğulculuk, tercih yoğunluğunu hesaba katarak, oylardan ziyâde çıkarları dikkate alır. Bunu yaparken, örgütlenmiş kanaâtin en çok paylaşılan kanaât olduğunu varsayar.⁴⁷ Çoğulcu bir demokratik sistem içinde birbirleriyle yarışan çıkar grupları, siyasal partilerin oynadıkları rolü tamamlamak suretiyle, geleneksel bakış açısı açısından bir çoğunluk yönetimi olan demokratik siyasal sistemlerde, azınlıkların da söz sâhibi olmasını sağlamakta ve demokratik yönetim üzerinde genel bir konsensüsün oluşmasına katkıda bulunarak, sistemin performansına olumlu katkılar sunan temel enstrümanlar hâline gelmektedirler.

Demokrasi kırılğan bir rejim, demokratikleşme –dalga metaforunda tasvir edildiği gibi– med-cezîrlî bir süreçtir. Sorun demokrasiyi muhkem kılmak, demokratikleşmeyi konsolide ederek düzenli, kararlı ve istikrarlı bir trend hâline getirmektir. Hiç şüphesiz bunun en sağlıklı ve garantili yolu, çoğulculu zihniyet, kurum, yapı ve örgütlenme tarzını içselleştirmekten geçer.

47 Hague ve Harrop, *a.g.e.*, s. 213.